

ИЗ ИСТОРИЈЕ КАТЕДРЕ ЗА БИБЛИОТЕКАРСТВО И ИНФОРМАТИКУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Александра Вранеш,
Филолошки факултет, Београд

Образовање библиотекара у бившим југословенским оквирима одвијало се у Љубљани, Загребу, Сарајеву, Београду и Новом Саду (на мађарском језику), покушавајући да оживи идеју о интердисциплинарности, развијану на 10. скупштини Савеза друштва библиотекара Југославије 1984. године у Опатији, 11. скупштини 1986. у Охриду, Другом интеркатедарском скупу наставника библиотекара 1986. у Загребу, Трећем интеркатедарском скупу наставника библиотекара 1988. у Београду. Имајући сличне темеље, сродне катедре су и у своме самосталном развоју након 1990. године наставиле раније трасираним путем, мада су њихов даљи развој значајно обележила политичка и економска условљавања. Настале су нове катедре на универзитетима на Палама, у Вараждину, Осиеку, али се нису развиле ни у Црној Гори, ни у Македонији. Крајем 1999. године Национална библиотека Македоније покушала је да уз сарадњу са универзитетима бивше Југославије, укључујући и београдски, сачини пројекат високошколског образовања библиотекара, али у томе није успела, задржавајући своје стручне квалификације на нивоу државног стручног испита.

Државни испити су пожељан и неопходан облик проверавања знања, иако су дуго времена, од пре Другог светског рата, а ту функцију имају и данас, били облик дошколовања кадрова. Из потребе да се библиотечки радници не едукују само на курсевима и семинарима у организацији библиотека, у Београду је 1948. године отворена трогодишња средња библио-

текарска школа са 21 предметом, од којих је 6 било ужестручних. Године 1950. прерасла је у четворогодишњу и у њој је у протеклом периоду матурирала 31 генерација књижничара, који су били, а многи су и данас, понос српског библиотекараства. Упоредо са стручном школом у Београду радила је и школа при Радничком универзитету у Приштини од 1967. до 1976. године. Шездесетих година, тачније 1962, уведено је факултетско образовање библиотечког кадра у оквиру Филолошког факултета Универзитета у Београду, на коме су библиотекараство, књижаство и архивистику предавали угледни професори Мирослав Пантић, Димитрије Вученов, Владан Неђић, али су изведене само четири генерације пре гашења Групе. Ужестручно усмеравање на средњошколском нивоу обновило је образовање књижничара, а у оквиру Филолошког факултета удомило је Смер за библиотекараство као четворосеместрални програм интердисциплинарног карактера, на којем су се, током треће и четврте године студија, уз редовну наставу на матичним групама, слушала предавања из области Библиотечког пословања, Организације библиотека, Система каталога, Библиографије и научних информација и Историје књиге и библиотека. Овакав облик школовања био је прихватљив и препоручљив у периоду када се једна научна дисциплина, која и иначе у многоме има карактер помоћне науке, тек почиње изучавати на универзитету. Тиме се омогућавало остваривање циклуса редовног школовања кадра за једну виталну и пер-

спективну струку, без већих материјалних, кадровских и организационих тешкоћа, а на добрим основама ужестручне квалификације. Нестанком усмереног образовања укинута је интердисциплинарност током редовних студија, али је то истовремено довело до оснивања Катедре за библиотекарство и информатику као самосталне наставно-научне јединице Филолошког факултета у Београду, која је интердисциплинарност успела да задржи на постдипломским и докторским студијама.

Током 1986/87. године настојало се да се установи друштвена сврсисходност за проучавање библиотекарства на универзитетском нивоу у четворогодишњем трајању студија и да се припреми Елаборат о оснивању Групе за библиотекарство. По препоруци декана Филолошког факултета проф. др Никше Стипчевића (изреченој на састанку 10. 01. 1989), упућен је позив проф. др Радославу Анђусу, проф. др Милану Божићу, мр Душку Витасу, доц. др Љубиши Рајићу и мр Љубомиру Жиропађи да присуствују састанку 18. 01. 1989, како би заједно са наставним кадром ондашњег Семинара за библиотекарство (доц. др Десанком Стаматовић, доц. др Косаром Вукасовић и асист. мр Александром Вранеш) испитали карактеристике сугерисаног пројекта. Састанку нису присуствовали проф. др Радослав Анђус и проф. др Милан Божић. На састанку је закључено да се прихвата предложени наставни план Групе за библиотекарство и информатику, уз следеће корекције: класификација предмета на општеобразовне, општестручне и ужестручне; стапање садржаја и назива предмета како би постојећи наставни кадар могао да изводи наставу у складу са одредбама Закона; проширење садржаја предмета Историја књиге и библиотека на технологију штампања, традиционалну и савремену; померање информатичких предмета на почетне године студија; искључивање предмета Југословенске књижевности и усклађивање програма предмета Српскохрватски језик и Примена рачунара у

лингвистици; обавезност енглеског језика; извођење наставе информатичких предмета уз сарадњу са колегама са Математичког факултета.¹ Чланови Катедре су као прилог записнику са ове седнице доставили наставни план, по коме су ужестручни предмети: Основи библиотекарства², Организација библиотека и библиотечко пословање, Систем каталога, Класификациони системи и индексирање, Историја књиге и библиотека са основама архивистике, Информатика и информациони системи, Библиографија и научне информације, Примена рачунара у лингвистици и науци у књижевности, Методика наставе библиотечко-информационе делатности, Педагошка психологија; док су општестручни предмети: Енглески језик, други страни језик, Српскохрватски језик, Општа лингвистика, Социологија културе и уметности.³ Дискусија о Елаборату наставила се на седници одржаној 27. 01. 1989, којој су присуствовали, поред чланова Катедре, проф. др Недељко Парезановић, као представник Математичког факултета, саветник мр Душко Витас, као представник Рачунарске лабораторије Природно-математичког факултета, и доц. др Љубиша Рајић. На предлог проф. др Недељка Парезановића прихваћено је да информатички предмети буду инкорпорирани у наставни план почев од другог семестра, како би дипломирани стручњаци били компетентни за рад у сваком рачунском центру. Уверавања мр Витаса да би квалитет наставе био значајно побољшан уколико би Филолошки факултет потписао споразум о сарадњи са Математичким факултетом у циљу коришћења његове рачунарске учионице, отворила су и дискусију о потреби међусобног повезивања факултета са Универзитетском библиотеком „Светозар Марковић” и Народном библиотеком Србије и софтверским пакетима и базама података апликативним у библиотекарству, архивистици и лингвистици. Проф. Парезановић и мр Витас преузели су на себе обавезу да обликују програме информатичке

групе предмета.⁴ У акту упућеном декану Филолошког факултета, уз који је приложен Елаборат за оснивање Групе за библиотекарство и информатику, сугерисано је да наставу изводе: проф. др Недељко Парезановић за предмете Основи информатике и Примена рачунара у лингвистици; доц. др Гордана Павловић-Лажетић за предмет Информациони системи; проф. др Милан Божић за предмет Математички основи информатике.⁵ Елаборат о оснивању Групе за библиотекарство и информатику састојао се из три целине у којима су разматрани услови, потребе и сам програм. У време када је Елаборат процесуиран, на територији СФРЈ библиотекарство је изучавано на филозофским факултетима у Сарајеву, Загребу, Љубљани, Новом Саду (на мађарском језику), Факултету организације и информатике у Вараждину и у Семинару за библиотекарство, установљеном на Филолошком факултету у Београду 1980/81. школске године (на коме је у протеклом периоду наставу похађало око 150 студената, магистрирао један и докторирао пет кандидата). Како је образовни профил дипломирани библиотекар-информатичар био дефицитаран, сматрало се да га је неопходно школовати, а проф. др Недељко Парезановић и мр Душко Витас сматрали су предложени програм „најбољим за ове студије у нашој земљи”.⁶ Различита тумачења, правна и просветна, нису том приликом омогућила формирање Групе за библиотекарство и информатику у оквиру Семинара као организационе јединице Факултета.

Комисија за израду елабората за оснивање Катедре за библиотекарство и информатику образована је још једном на седници Савета Филолошког факултета, одржаној 11.05.1989, на којој је тим чином покренут и поступак за оснивање Катедре. Чланови Комисије били су: проф. др Мирослав Пантић (председник Комисије), проф. др Злата Бојовић, доцент др Десанка Стаматовић, мр Александра Вранеш, Јован Јанићијевић и Смиља Томашевић.⁷ Пр-

ви састанак Комисије у новом сазиву одржан је 15. 01. 1990,⁸ а присуствовали су му и декан проф. др Никша Стипчевић и продекан проф. др Слободан Грубачић. Мада је проф. др Мирослав Пантић изразио незадовољство због смањеног обима изучавања књижевности, истовремено је овај програм у свим другим сегментима окарактерисао као идеалан за обучавање библиотекара у општим типовима библиотека.⁹ Усвајањем Елабората на Универзитету, Филолошком факултету је додељена матичност за научну област библиотекарства. Прва генерација студената библиотекарства и информатике, по усвајању елабората, уписала се на Филолошки факултет 1990. године.

Допис Катедре за библиотекарство и информатику од 12. 11. 1990. године, упућен Центру за постдипломске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду, сведочи о даљем развијању постдипломских студија и предлогу да наставу на VII2 степену за ужестручне предмете изводе: проф. др Мирослав Пантић, проф. др Недељко Парезановић, проф. др Бранко Кнежевић, доц. др Десанка Стаматовић, мр Душан Витас (или мр Цветана Крстев).¹⁰ Настава Информатике, коју је изводио проф. Недељко Парезановић, одржавана је од 1991. године у компјутерској учионици Библиотеке града Београда.¹¹

До сада уписаних седамнаест генерација студената, са њих око 60 у једној генерацији, потврђују потребу друштва за школовањем овако профилисаних кадрова, пораст заинтересованости младих за ову научну грану, али и научност, животност и флексибилност наставних планова и програма, јер су скоро сви дипломирани библиотекар-информатичари запослени, а нарочито позитивна околност је да су у иностранству, након нострификације дипломе, могли наставити постдипломске студије. Статус библиотекарства у друштву зависи од успешности обликовања образованог, активног, ефикасног, прогресивног, мотивисаног, флексибилног и приступачног библиоте-

кара, каквог треба школовати на универзитету, а потом му омогућити да се у библиотеци развије у креативног сарадника. То му омогућава на Универзитету у Београду усвојена Болоњска декларација, захваљујући којој се поред основне групације обавезних предмета (из области: историја писма, књиге и библиотека, библиотечко пословање, организација библиотека, библиотечко законодавство, систем каталога и класификациони системи, историјски и теоријски развој библиографије у свету и у домаћим оквирима, менаџмент и маркетинг библиотека, научне информације, информациони системи, рачунарска лингвистика, формирање и коришћење база података, архивистика, музеологија, методологија истраживања и цитирања) студентима пружа прилика да сами обликују сопствени образовни профил бирајући из групација педагошко-психолошких, филолошких, библиолошких дисциплина и тако премошћавајући евентуалне недостатке негдашњег програма.

Просперитет Катедре за библиотекарство и информатику дограђује се над чврстим темељима претходних десетлећа, чијој је стабилности и иновативности допринела и сарадња са др Недељком Парезановићем, професором који је својим знањем, ентузијазмом, љубазношћу, предусретљивошћу и кооперативношћу задужио и наставнике Катедре и генерације студената, за које је обликовао наставне планове из области библиотечке информатике, или им предавао.

¹Архива Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. – Дел. бр. 299 од 19. 01. 1989.

²Овај предмет је истовремено општеобразовни за све студенте Филолошког факултета.

³Архива Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. – Дел. бр. 299 од 19. 01. 1989.

⁴Исто. – Дел. бр. 301 од 28. 01. 1989.

⁵Исто. – Дел. бр. 303 од 03. 02. 1989.

⁶Исто. – Дел. бр. 301 од 28. 01. 1989.

⁷Исто. – Дел. бр. 356а од 12. 05. 1989.

⁸Исто. – Дел. бр. 416 од 09. 01. 1990.

⁹Белешке проф. др Десанке Стаматовић, седница Комисије од 15. 01. 1990.

¹⁰Архива Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. – Дел. бр. 464 од 12. 11. 1990.

¹¹Исто. – Дел. бр. 475а од 24. 01. 1991.